

(Ljubljana 1961, 379 strani)¹⁷; **Riko Pertot: Barkovljansko gospodarstvo okrog leta 1900** (Jadranski koledar 1962, str. 98—101); **Samo Pahor: Iz zgodovine Kontovela** (Jadranski koledar 1962, str. 102—104). Več del, ki obravnavajo Trst, smo našli tudi zgoraj v odst. 6, 8, 35, 36, 40, 44, 46.

70. **Slovenski pomorski zbornik** (Koper 1962, 188 strani) prinaša poleg geografskih in gospodarskih člankov, člankov o pomorskem šolstvu v Piranu in opisa pomorskega oddelka v piranskem mestnem muzeju naslednje zgodovinske prispevke: **Ferdo Gestrin: Pomorstvo v Piranu v letih 1325—1355** (str. 31—41), **Medveščkov in Vilharjev** članek, ki smo ju navedli v 6. odstavku, **Murkov** članek o Ressleru (glej 69. odstavek); **Radivoj Rehar: Nastanek in razvoj turizma ob slovenski obali** (str. 171—178). **Srečko Vilhar** je napisal **Prerez zgodovine slovenskih knjižnic in knjižničarstva na Primorskem**, s prispevkom **Miša Salamuna: Slovensko primorsko časopisje. Zgodovinski pregled in bibliografski opis** (Koper 1961, 112 strani). Nekaj del o Istri smo navedli v 39. odstavku. Še posebej naj opozorimo na kritičen prikaz najnovejše literature v članku **Dragovan Šepić: Hrvatski narodni preporod u Istri u našoj novijoj historiografiji** (Historijski zbornik 15, 1962, str. 289—295).

KRATKA BIBLIOGRAFIJA O NOB SLOVENCEV V LETIH 1961 IN 1962

Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za leti 1961 in 1962 je sestavljena, kolikor je na tem mestu vključena v splošno bibliografijo slovenske zgodovine, v glavnem po istih kriterijih kakor »Bibliografija slovenske zgodovine« iz let 1959—1960. Vendar je bibliografija o narodnoosvobodilnem boju še mnogo bolj nepopolna kakor navedena splošna bibliografija slovenske zgodovine. Pravzaprav je samo zelo kratek izvleček iz del, ki so bila o NOB stvarno napisana. Izvleček se nanaša predvsem na dela, ki so bila napisana v slovenskem jeziku. V tujih jezikih pa slovenski problemi kot samostojne enote v splošnem itak niso bili obdelani. V tujih jezikih napisana dela se dogajanja na slovenski zemlji le dotikajo, ker ga pretežno le vključujejo v splošna dela ali pregled, ki se nanašajo na celotno ozemlje SFRJ. Obširneje posegajo na slovensko ozemlje le dela nekaterih italijanskih avtorjev, kar je v zvezi z nedavno preteklostjo zapadnega dela slovenske zemlje in današnjim političnim stanjem tega zapadnega obrobja. Delno podoben značaj kažejo tudi nekatera dela, ki so napisana v nemškem jeziku. Posebnost pričujoče bibliografije o narodnoosvobodilnem boju na slovenski zemlji je predvsem v tem, da zajema tudi dela, ki niso napisana v slovenskem jeziku. V bibliografiji zajemajo skoraj polovico bibliografskih enot. S tem pa ni rečeno, da je obdelovanje slovenskih problemov izven Slovencev široko in obsežno, temveč samo to, da je število enot v slovenskem jeziku v primeri s kvantomom, ki je dejansko nastal, resnično skromno in more človeku, ki bi se zanimal za obdelavo problemov NOB, služiti le kot izhodišče za primerjavo del, ki nastajajo pri nas, z deli, ki izven nas govorijo o nas.

Pričujoča bibliografija o NOB na Slovenskem je glede slovenskih del sestavljena z velikimi omejitvami. V celoti je izpuščena memoarska literatura (z izjemo seveda one v srbohrvatskem jeziku!), čeprav še vedno ustvarja dragocene prispevke k poznavanju našega narodnoosvobodilnega boja. Prav tako so izpuščeni članki v tistih periodičnih glasilih, ki imajo časniški ali časopisniški značaj. Upoštevani so le sestavki, ki imajo značaj objavljajanja gradiva ali so

¹⁷ Ocena: Dragovan Šepić (Historijski zbornik 14, 1961, str. 269—272).

samosvojne obdelave problemov NOB na temelju objavljenega ali neobjavljenega gradiva ne glede na to, ali so pisani po znanstveni metodi, ali pa so večje ali manjše komplikacije. Upoštewane so tudi večje kritike in polemike o objavljenih delih. Časovno zajema bibliografija leti 1961 in 1962, toda pri delih v tujih jezikih upošteva tudi starejše letnice. Pri podrobnejšem grupiranju enot je odločala vsebina obdelanih problemov.

I.

Izdajanje gradiva je bilo v letih 1961 in 1962 obsežno. Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani je delno s sodelovanjem z Vojnoistorijskim inštitutom jugoslovanske ljudske armade v Beogradu, delno pa sam pripravil nadaljnje zvezke dokumentov, ki izhajajo pod naslovom **Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov**. Dokumenti, ki obravnavajo razvoj NOB v Sloveniji, obsegajo v sklopu celotne jugoslovanske izdaje dokumentov v redakciji Vojnoistorijskega inštituta v Beogradu VI. del. V letu 1961 sta v slovenskem jeziku izšli 6. in 7. knjiga zbornikov, v letu 1962 pa 8. in 9. knjiga. V 4 knjigah so objavljeni dokumenti, ki zajemajo čas od maja do decembra 1943. V Beogradu je v redakciji Vojnoistorijskega inštituta v letu 1962 izšla že tudi 10. knjiga, ki obsega dokumente iz začetka 1944. leta: **(Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovanskih naroda**. Tom. VI. knjiga 10. Borbe u Sloveniji 1944. god., Beograd 1962. Strani 600.) V beograjski redakciji zbornikov sta 1962 izšli 1. in 2. knjiga IX. dela s podnaslovom Partijsko-politička dokumenta 1941—1942. V 1. knjigi sta iz Slovenije ponatisnjena samo 2 dokumenta, v 2., ki se omejuje na leto 1942, pa 12.

Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani je v svojem glasilu **Prispevki za zgodovino delavskega gibanja**, ki so začeli izhajati v letu 1961, začel objavljati gradivo, ki dotlej ni bilo znano, ali pa ne dovolj obdelano. Pod naslovom **Dokumenti ljudske vstaje v Sloveniji leta 1941** (Prispevki 1961, št. 1—2, str. 3—51) je bilo objavljenih nekaj letakov, poročil CK KPS, CK KPJ in SKOJ. V isti številki Prispevkov, str. 239—369 je Tone Ferenc pod naslovom **Okupatorjevi dokumenti o diverzantskih akcijah in partizanskih bojih na Štajerskem leta 1941** pripravil 78 dokumentov nemškega okupatorja, ki osvetljujejo razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Štajerskem v letu 1941.

V letu 1962 z letnico 1961 sta Inštitut za zgodovino delavskega gibanja in Muzej narodne osvoboditve LRS izdala zbirko fotografskih dokumentov o boju Komunistične partije Slovenije v času od novembra 1942 do septembra 1943, to je **Zbornik fotografij iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda 1941 do 1945**, 2 knjiga, november 1942 — september 1943, Ljubljana 1961, 414 (+ II) s slikami.

Na prav poseben način se je lotila gradiva, ki je trenutno v arhivskem oddelku Mestnega muzeja v Ptuj, Vida Rojic pod naslovom **Dokumenti o ljudski nacionalni in socialni revoluciji ptujskega okoliša v Mestnem muzeju v Ptuj** (Ptujski zbornik II/1962, str. 27—76.) Avtorica navaja gradivo delno v celoti, delno pa v izvlečkih.

Značaj objavljenega gradiva imata dva prispevka v Vojnoistorijskem glasniku: **Proglas CK KPS povodom napada fašističke Nemačke na Sovjetski savez** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 4, str. 22—26) in **Proglas CK KPJ narodima Jugoslavije od 12. jula 1941. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 4, str. 29—43).

Založba Vojno delo je za dvajsetletnico vstaje jugoslovanskih narodov pripravila izbor Titovih govorov, vojaških ukazov in odredb ter jih izdala v treh

knjigah z naslovom *Vojna djela*. Na vojno dobo se nanaša samo prva knjiga **Josip Broz-Tito: Vojna djela I, 1941—1945**. (Beograd 1961, izd. Vojno delo, str. 322). Druga in tretja knjiga se nanašata na povojni čas.

V okviru proslav ob 40-letnici Komunistične partije Jugoslavije je izšla zbirka spominov **Četrdeset godina, zbornik sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radničkog pokreta** (Beograd 1961, izd. Kultura). Na dobo NOB se nanašajo 5, 6. in 7. knjiga, ki so takoj nato po prvi izdaji izšle v ponatisu s samostojnim naslovom **Ratna sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radničkog pokreta**. V njih je svoje spomine na dobo NOB objavilo 19 Slovencev: Ivan Kreft, Aleš Bebler, Jaka Avšič, Stanko Semič-Daki, Cveto Novak, Lidija Šentjunc, dr. Marjan Breclj, Jože Borštnar, Stane Kavčič, Branka Jurca, Jože Šiška-Luka, Milan Škerlavaj-Petrač, France Kimovec, Dušan Bravničar-Veljko, Ančka Vovk-Sitar, dr. Mirko Derganc, Pavle Zibelnik-Pajo, Vilko Čizmek in Rade Pehaček.

Doprinos k poznavanju NOB v Sloveniji pomenijo spomini dr. Ivana Ribarja **Uspomene iz narodnooslobodilačke borbe** (Beograd 1961, izd. Vojno delo, str. 231 [I]). Ribar se je osebno udeležil zasedanj v Kočevju in Črnomlju ter ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini in je ta čas v spominih orisal.

II.

Na področju bibliografije in kronologije je izšlo več del. V letu 1942 je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja izdal obsežno bibliografijo France Škerl-Bregar: **Petnajst let bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev, 1945—1959** (Ljubljana 1962, str. XI + 546). Bibliografija obsega knjige in članke, ki so o NOB izšli do konca 1959.* V Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja je v letu 1962 izšla še Franceta Škerla **Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za leto 1960** (Prispevki III/1962, št. 1, priloga 2, str. 1—61). Posebej za Gorenjsko je v zborniku *Gorenjska v borbi za svobodo* (Kranj, decembra 1961 št. 5, str. 45—54) izšla [Vere Jerškove] **Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju na Gorenjskem v letu 1941**. Splošnega značaja je bibliografija, ki jo je sestavil H. Andonov-Poljanski: **Britanska bibliografija za narodnoosvoboditelno dvigženje na Jugoslavija so poseben osvrt na Makedonija**. (Glasnik na inštitutot za nacionalna istorija, Skopje 1962, br. 1—2, str. 259—283). V bibliografiji je registrirana britanska literatura o NOB v Jugoslaviji. Navaja splošno literaturo, dogodke 27. marca in kapitulacijo Jugoslavije, položaj v času okupacije, potek narodnoosvobodilnega boja, zaključne operacije in osvoboditev.

Informativnega značaja je **Bibliografija historiografije o narodnooslobodilačkej borbi od 1958 do 1960**. (Historijski pregled 1961, br. 3—4, str. 266—273), ki jo je sestavil Branko Pleše. Bibliografija upošteva prvenstveno knjige. Urejena je po temah in letih.

Kronološki **Pregled pomembnejših dogodkov v letu 1942** (Prispevki III/162, št. 1, str. 145—196) je kolektivno delo štirih avtorjev v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja (T. Ferenc, D. Jeršek, Iv. Križnar in M. Luštek).

Leksikonskega značaja je knjiga **Pomniki naše revolucije** (Ljubljana 1961, izd. MK, strani 288 + 76 fotografij v prilogah). Dejstva iz NOB so povezana s kraji, ki so urejeni po okrajih, v vsakem okraju pa posebej po abecednem redu.

* Ocene in poročila: M[ile] P[avlin]: Borec 162, št. 10, str. 413; D[arel] J[eršek]: Komunist 14. VIII. 1962, št. 34; Viktor Smolej: Nekaj novih knjig o slovstvu NOB, Jezik in slovstvo VIII/1962—63, št. 5, str. 150—151.

III.

V širše okvire prikazov, pa naj gre pri tem za splošni razvoj dogajanja v drugi svetovni vojni na območju Jugoslavije, ali za določene ožje probleme v vsej dobi vojne, so vključevali Slovenijo predvsem avtorji, ki niso pisali slovensko. Delno gre pri tem za dela v jezikih drugih jugoslovanskih narodov, delno pa za druge jezike.

Vlado Strugar je pri Vojnoistorijskem institutu izdal knjigo **Rat i revolucija naroda Jugoslavije** (Beograd 1962, str. 474). V knjigi prikazuje razvoj vojaške aktivnosti na celotnem jugoslovanskem ozemlju. Politična dogajanja so vključena le, kolikor je potrebno za razumevanje splošnega vojaškega toka. Prikaz vojaških dogodkov je močno kondenziran. V njegov splošni tok so vključeni dogodki na območju republik in seveda tudi Slovenije. V dodatku so nanašani pregledi enot NOV in PO vseh rodov vojske od začetnih osnovnih enot do najvišjih organiziranih ob koncu vojne. — Pregled enot jugoslovanske vojske na dan osvoboditve pa dajeta Gorčin Raičević in Vlado Stojanović v delu **Pregled jedinica jugoslovenske armije na dan oslobodjenja 15. maja 1945. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 6, str. 94—106). Slovenske enote so v Pregled vključene.

Fotografsko dokumentacijo z vsega ozemlja Jugoslavije nudi almanah **Rat i revolucija naroda Jugoslavije 1941—1945** (Beograd 1961, izd. »Mladost«).

V okviru vojnodiplomske zgodovine druge svetovne vojne je na nekaj mestih vpletel dogodke v Jugoslaviji Herbert Fajs [Feis] v delu **Čerčil-Ruzvelt-Stalin** (Beograd 1962, v prevodu izdalo Vojno delo, str. 940).

V poljudni obliki sta splošni razvoj v Jugoslaviji med vojno prikazala Pero Morača v delu **Socijalistična revolucija u Jugoslaviji** (Beograd 1961, izd. Rad, str. 29), ki prikazuje v čem je bilo bistvo socialistične revolucije v Jugoslaviji v dobi NOB, in Dušan Bilandžić v delu **Od ustanka do pobeде** (Beograd 1961, izd. Rad, str. 137), v katerem daje kratek pregled osvobodilne vojne in socialistične revolucije jugoslovanskih narodov.

Z vidika okupatorskega oficirja je prikazal umik nemških čet preko Jugoslavije Erich Schmidt-Richberger v knjigi **Der Endkampf auf dem Balkan — Die Operationen der Herresgruppe E von Griechenland bis zu den Alpen** (Heidelberg 1955, str. 163). Na operacije na območju Slovenije se nanaša samo zadnja četrtina knjige.

Z vidika jugoslovanske vojske je zaključne operacije orisal Velimir Terzić v razpravi **Završne operacije jugoslovenske armije 1945 godine** (Istorijski zapisi 1961, št. 2, str. 257—271). Zaključne operacije se nanašajo na Slovenijo v času zadnjih tednov vojne, to je v aprilu in maju 1945.

Odnose zaveznikov do odpora v Jugoslaviji je prikazal z izrazito prozapadnega stališča Kruno Meneghello-Dinčić v razpravi **Les alliés et la resistance Yougoslave** (Revue d'histoire de la deuxième guerre mondial 1961 št. 42, str. 27—48). Pisec je pokazal na odnose zapadnih zaveznikov do četnikov, začetno podpiranje četnikov, nato ukinitve pomoči, ker se D. Mihailović ni boril z okupatorji in prenos pomoči na Titove partizane. Prikazuje tudi zveze vzhodnih in zahodnih zaveznikov z begunsko vlado, nato pa s partizani, s katerimi so se zveze vedno bolj krepile, zlasti po kapitulaciji Italije, prikazuje materialno in operativno pomoč partizanom, nato pa še njihove posege v reševanje političnih problemov zaradi ustanovitve enotne jugoslovanske vlade.

S specialnimi problemi, ki so imeli splošni jugoslovanski značaj se bavi več avtorjev oziroma razprav. Tako kaže razprava **Zaključci sa majskeg save-tovanja Komunističke partije Jugoslavije u Zagrebu 1941. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 4, str. 5—21) partijsko analizo položaja Jugoslavije ob

zlomu 1941 in bodoče partijske naloge. Dragan Marković je v poljudni obliki prikazal **Savetovanje u Stolicama** (Beograd 1961, izd. Rad, str. 37) in v zvezi z njim začetno uravnavanje odnosov s četniki Draže Mihailovića. Petar Malobabić je v razpravi **O sudovima i sudjenju u narodnooslobodilačkim partizanskim odredima u 1941. godini** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 6, str. 83—91) prikazal razvoj sodstva v partizanskih enotah. V širše okvire sega delo **Četrdeset prva — Ustanak naroda Jugoslavije** (Beograd 1961, izd. Mlado Pokolenje, str. 935). Delo prikazuje položaj družbenih sil v državi pred vojno, aktivnost Komunistične partije, zlom stare Jugoslavije, priprave za oboroženi boj. Glede upora prikazuje najprej začetke upora splošno in po pokrajinah, nato pa preraščanje upora v splošno nacionalno vojno in njen obči pomen ob koncu 1941. Delo je napisalo sedem avtorjev.

Diplomatskim problemom stare in nove Jugoslavije v dobi druge svetovne vojne je posvetil več svojih razprav Dušan Plenča. Že 1960 je z razpravo **Nacionalne manjine i jedinice stranih narodnosti u NOR** (Vojnoistorijski glasnik 1960, št. 6, str. 33—49) osvetlil problem partizanskih enot, ki so se formirale iz zastopnikov narodnih manjšin na ozemlju Jugoslavije in seveda tudi Slovenije. Z drugo razpravo **Narodnooslobodilački pokret u Jugoslaviji i saveznici** (Istorijski glasnik 1961, št. 1—4, str. 3—37) je prikazal Jugoslavijo kot celoto v kompleksu sil in vplivov, ki so izhajali od partnerjev protihitlerjevske koalicije od 1941 dalje do konca vojne. S tretjo razpravo **Medjunarodni aspekti ustanka u Jugoslaviji 1941. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1962, št. 3, str. 27—49) je osvetlil mednarodni položaj Jugoslavije po njenem zlomu leta 1941, nato odnos SZ in zapadnih zaveznikov ter begunske vlade do oborožene vstaje v Jugoslaviji, poizkuse zaveznikov, da združijo vse sile odpora pod Mihailovičevim vodstvom, neuspeh teh poizkusov, in na koncu, kako je partizanska sila prerasla v integralni del protihitlerjevske koalicije. Vrh in združitev vseh Plenčevih detajlnih študij pa pomeni samostojna knjiga **Medjunarodni odnosi Jugoslavije u toku drugog svjetskog rata** (Beograd 1962, izd. Institut društvenih nauka, odelenje za istorijske nauke str. 425). Prejšnjim problemom je dodal še vlogo kontrarevolucionarnih elementov v obliki četništva D. M., ustašev in mačkovstva na Hrvaškem ter klerikalnih elementov v Sloveniji, dalje še politiko begunske vlade v Londonu, njena notranja trenja in kontrarevolucionarna stališča ter zveze s kontrarevolucionarji doma, prav tako pa tudi vlogo konservativno usmerjenih vlad zapadnih zaveznikov do končnega poraza in umika ob formiranju enotne vlade nove Jugoslavije.

S kontrarevolucionarno vlogo četnikov Draže Mihailovića se je bavil tudi Jovan Marjanović v razpravi **Prilozi istoriji sukoba narodnooslobodilačkog pokreta i četnika Draže Mihailovića u Srbiji 1941. godine** (Institut društvenih nauka, Zbornik radova I, Beograd 1959, str. 153—233). Razprava ima pomen tudi za razvoj v Sloveniji, ker sega preko srbskega okvira in osvetljuje stališča, ki so se pojavljala tudi v Sloveniji, zlasti kar se tiče odnosov do begunske vlade v Londonu.

S problemi, ki imajo splošni pomen, se bavi Pero Morača v razpravi **Društveno-politička kretanja i politika KPJ u ustanku 1941** (Jugoslovenski istorijski časopis 1962, št. 1, str. 5—31). V zelo kondenzirani obliki prikazuje pisec odnos buržoaznih sil do oboroženega upora, delovanje revolucionarnih sil in dozorevajoče pogoje za oboroženi upor, kako je ta boj povzročil ločitev ljudi za in proti oboroženemu boju in kaki elementi so se porajali v korist nove skupnosti jugoslovanskih narodov na temelju oboroženega boja.

O elementih nove skupnosti jugoslovanskih narodov je napisal študijo Jovan Marjanović **Prilog izučavanja jugoslovenstva u ustanku 1941** (Jugoslovenski istorijski časopis 1962, št. 1, str. 33—45). Glede na probleme teh skupnosti med

obema vojnama je J. M. na kritiko Franceta Klopčiča v Naših razgledih (27. II. 1962) in Ivana Ceraniča v Vjesniku (12. XII. 1962) odgovoril v JIČ 1963, št. 1, str. 47—54 pod naslovom **Još jednom o pitanju jugoslovenstva u ustanku 1941.**

Starejše pisanje nekaterih jugoslovanskih zgodovinarjev, predvsem J. Marjanovića in Pera Morače, češ da so v svojih delih hoteli zmanjšati pomoč in vlogo Sovjetske zveze v osvoboditvi jugoslovanskih narodov, je v obliki polemike zavračal ruski zgodovinar V. K. Volkov v razpravi **Nekotorye voprosy osvoboditel'noj borby jugoslavskih narodov v gody vtoroj mirovoj vojny v osveščeniiji jugoslavskoj istoričeskoj literatury** (Novaja i novejšaja istorija 1960, št. 5, str. 126—138).

Med slovenskimi deli je Metoda Mikuža: **Druga svetovna vojna** (Ljubljana 1961, izd. MK, str. 141 + 6 strani slik v prilogi + 2 zemljevida) pregled dogajanj v drugi svetovni vojni, v katerega vključuje tudi delež Jugoslavije.

O problemih jugoslovanskega narodnoosvobodilnega boja so na mednarodnih kongresih odporiških gibanj spregovorili tudi jugoslovanski zgodovinarji. Njihovi referati so bili v celoti ali v izvlečkih objavljeni v reviji **Internationale Hefte der Widerstandsbewegung**. Že 1959 je bil objavljen referat Ediba Hasanagića z naslovom **Vom Studium der Geschichte des Befreiungskampfes der Völker Jugoslawiens** (Internationale Hefte... 1959, št. 1, str. 40—47). Avtor je v referatu pokazal najprej temeljne značilnosti narodnoosvobodilnega gibanja v Jugoslaviji, nato pa oblike in organe, ki se bavijo s študijem narodnoosvobodilnega boja.

Na mednarodni konferenci odporiškega gibanja v Varšavi v aprilu 1962 so svoje referate prispevali trije avtorji. Referat Dušana Plenče so objavili pod skupnim naslovom **Auszüge aus den Referaten** in podobno, kjer je D. P. spregovoril o elementih, ki so pripeljali do ustanovitve narodnoosvobodilnega gibanja v Jugoslaviji, nato o oblikah NOB ter o mednarodnih aspektih tega gibanja in njegovih zvezah z drugimi odporiškimi gibanji v Evropi (Internationale Hefte... 1963, št. 8—10, str. 91—97). Na enak način je bil objavljen referat A. Milanovića — S. Marića (Internationale Hefte... 1963, št. 8—10, str. 145—149), v katerem sta pisca govorila najprej o sistemu okupatorskega terorja in domačih pomagačev ter o rezultatih terorja, nato pa o razvoju ljudske oblasti, zlasti o AVNOJ. Tretji referat Vladimirja Dedijera (Internationale Hefte... 1963, št. 8—10, str. 141—145) je bil predložen samo pismeno, ne da bi se avtor osebno udeležil konference. Na ta način je avtor nanizal probleme, ki so po njegovem zrasli kot rezultat primerjanja med jugoslovanskim osvobodilnim gibanjem in odporiškimi gibanji v drugih deželah zasedene Evrope.

Za jugoslovanske zgodovinarje in za slovenske še posebej ima svoj pomen tudi knjiga, ki je 1961 izšla v petem zvezku zbirke **Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa**, to je knjiga **Das Schicksal der Deutschen in Jugoslawien** (Düsseldorf 1961, herausgegeben vom Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte, strani XX + 264 E + 633). Knjiga prikazuje življenje Nemcev na vsem jugoslovanskem ozemlju, in seveda tudi v Sloveniji. Opis razmer v Sloveniji je vidno označen. Časovno upošteva še predvojno dobo, nato vpliv vojne na nemški položaj v Jugoslaviji in njihovo usodo. Obširno prikazuje preselitev kočevskih Nemcev in usodo po končani vojni. Za splošnim prikazom so objavljeni pravni ukrepi, ki so urejali položaj Nemcev po zlomu stare Jugoslavije, zlasti na Hrvaškem in na ozemlju, ki ga je zasedla Madžarska. Nato prikazuje nemško mobilizacijo za rajhovske potrebe, ukrepe AVNOJ o razlastitvi Nemcev v Jugoslaviji, nato pa še povojne ukrepe jugoslovanskih oblasti proti Nemcem. Razmišlja tudi o vzrokih katastrofe podonavskega nemštva. Med prvimi navaja pripadnost nacistični ideji.

IV.

Splošno slovenski koncept ima Metoda Mikuža **Pregled zgodovine narodno-osvobodilne borbe v Sloveniji** (II. knjiga, Ljubljana 1961, izd. CZ, strani 415 + 18 strani fotografij + 2 zemljevida) kot nadaljevanje prve knjige, ki je izšla 1960. V drugi knjigi »Pregleda« prikazuje avtor čas od prvega osvobojenega ozemlja na Dolenjskem spomladi 1942 do kapitulacije Italije, vendar kapitulacije same ne obdela. Iz istega koncepta, toda po obsegu samo v obrisu, je Metod Mikuž v obliki uvoda napisal **Kratek pregled dejavnosti narodnoosvobodilnega boja (NOB)** v knjigi Pomniki naše revolucije (Ljubljana 1961, izd. MK, str. 7—20) in **Kratek pregled narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji (Od jeseni 1942 do jeseni 1943)** v knjigi Zbornik fotografij iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda 1941 do 1942 (str. 7—13), ki ga je izdal IZDG v Ljubljani 1961.

O pomenu Osvobodilne fronte, iz kakih osnov je zrasla, kakšni splošni momenti in kake subjektivne sile so vplivale na njen razvoj, kako je preprečila državljansko vojsko, kakšna je bila njena vloga v odporu Ljubljane kakor tudi v razvoju narodnoosvobodilne taktike v boju proti okupatorju, je ob njeni dvajsetletnici spregovoril Miha Marinko: **Ob 20-letnici Osvobodilne fronte Slovenije** (Slavnostni govor tovariša Mihe Marinka na političnem zborovanju, Delo 27. IV. 1961, št. 115, priloga).

O literarnem ustvarjanju pri Slovencih v dobi NOB je Vera Jagrova napisala delo **Slovenska umetnost med NOB s posebnim pogledom na književnost 1941—1961** (Ljubljana 1961, izd. Zavod za prosvetno pedagoško službo OLO Ljubljana, slavistični aktiv, strani 145, ciklostirano). Delo je sprožilo polemiko med ocenjevalcem Viktorjem Smolejem v prispevku — **Nekaj novih knjig o slovstvu NOB** (JIS 1961/62, št. 5, str. 147—151) in avtorico v prispevku **Odgovor kritiku** (JIS 1962—63, št. 1—2, str. 53—58 in št. 3, str. 87—89).

Dušan Bravničar je pisal **O nekaterih značilnostih osvobodilnega boja v Sloveniji leta 1941, o nastanku in vlogi Narodne zaščite** v Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja (Ljubljana 1961, št. 1—2, str. 53—95). Tezišče razprav je na osvetljevanju pomena Narodne zaščite.

V informacijo zunanjemu svetu je napisal Filip Kalan [Kumbatović] *Essais sur le théâtre* (Ljubljana 1961, izd. Akademija za igralsko umetnost, str. 252). V knjigi je pod poglavjem **Le théâtre slovene pendant la deuxième guerre mondiale** (str. 185—196) prikaz usode slovenskih gledališč med vojno, zlasti pa delovanje SNG na osvobojenem ozemlju.

V.

Okupatorski teror in njegov režim sta bila predmet številnih razprav. Ivo Juvančič je v razpravi **Italijanski okupator v Ljubljani 1941—1943**. (Prispevki III/1962, št. 1, str. 63—140) osvetlil sistem, metode in ukrepe civilnih in vojaških oblasti italijanskega okupatorja. France Šušteršič je v knjigi **Vražji vrtec** (Ljubljana 1961, izd. Borec, zbirka Dokazi, št. 8, strani 168) prikazal sicer splošno povezanost Babnopoljcev z NOB, toda težišče je postavil na prikaz italijanskega nasilja, požigov in ubijanj v Loški dolini, zlasti pa v Jermendolu in v Vražjem vrtcu pri Babnem polju. Stane Lenardič je v knjigi **Križ in zločin** (Ljubljana 1962, izd. Borec, zbirka Dokazi, št. 9, strani 130) pokazal predvsem nasilje okupatorskih pomagačev, belogardistov in domobrancev v njihovi postojanki Sv. Urh pri Ljubljani.

Nasilje nemškega okupatorja je v poljudni obliki prikazal Ivo Pirkovič v razpravi **Noč in megla — Strahovlada in brezpravje na Štajerskem 1941—1945** (TT 13. VI. 1961, št. 24, 1. VIII. 1961, št. 31). Strahote nemškega mučenja in ubijanja v gorenjskih Begunjah je delno po spominih, delno pa po arhivskem gradivu obdelal dr. Janez Gerčar v knjigi **Mučeniške Begunje** (Ljubljana 1961, izd. Borec, zbirka Dokazi, št. 5, strani 131). Trpljenje predvsem francoskih internirancev v taborišču pod Ljubeljem prikazuje brošura **Ljubeljsko taborišče — podružnica Mauthausna** (Tržič 1962, izd. Zveza borcev v Tržiču, strani 32).

Nacistične namene z organizacijo odvajanja otrok slovenskih partizanskih družin na Štajerskem in Gorenjskem ter izvajanje teh namenov, usodo otrok v taboriščih po izjavah prizadetih je obširno in dokumentirano obdelal Stane Terčak v knjigi **Ukradeni otroci** (Ljubljana 1962, izd. Borec, strani 269). Ivan Jurčec je v razpravi **Nacistični »Übermensch« v naših krajih** (Celjski zbornik 1961, str. 80—102) prikazal, kako so Nemci hoteli uresničiti »vročo germanizacijo« na Štajerskem z izselitvami slovenskih ljudi. Lojze Penič je v razpravi **Taborišča v Strnišču** (Ptujski zbornik II/1962, str. 153—166) prikazal nastanek in razvoj delovnega taborišča v Strnišču pri Ptujju ter njegovo preučevanje v koncentracijsko taborišče.

Z nemškim nasiljem na Primorskem se bavi dva italijanska avtorja. Carlo Schiffrer je v razpravi **La risiera** (Trieste 1961, št. 44, str. 21—24) prikazal tržaško rižarno kot mučilnico tržaških antifašistov med vojno, Iolanda Pisano pa je v razpravi **Gorizia 1944** (Trieste 1962, št. 52, str. 9—11) prikazala nemški režim v Gorici leta 1944.

VI.

Preteklosti Ljubljane v dobi druge svetovne vojne je posvečena predvsem zbirka **Ljubljana v ilegali**, od katere je 1961 izšla druga knjiga s podnaslovom **Država v državi** (Ljubljana 1961, izd. Okrajni odbor SZDL, strani 516 + fotografije in črteži med besedilom + 2 zemljevida). Zbirka objavlja pretežno spomine na različne oblike dejavnosti in dogodkov v dobi NOB v Ljubljani v letu 1941 in v začetku 1942, vendar pa je v njej objavljeno tudi gradivo iz arhivov, npr. dopisi CK, del Kidričeve razprave **Kratek obris razvoja OF in sedanja politična situacija v Sloveniji**, ponatisi iz Dela ter nekaj razprav na temelju arhivskega gradiva in spominov. Ljubljanski preteklosti sta posvečeni publikaciji **Partizanski pohod ob žici okupirane Ljubljane** za leto 1961 in za leto 1962 z bogatimi fotografskimi prilogami oziroma fotokopijami dokumentov iz dobe NOB.

Dogodke v Ljubljani obdelujeta tudi dve razpravi Dareta Jerška, ki sta pravzaprav dve varianti ene same teme: **Plebiscitne akcije Osvobodilne fronte v letih 1941—1942** (Prispevki 1961, št. 1—2, str. 195—237 in Kronika 1961, št. 2, str. 65—82). V Kroniki je v naslovu za besedo fronte dodana še beseda v Ljubljani. Razpravi prikazujeta predvsem izvedbo proslav, ki jih je odredil IO OF ob 29. oktobru in 1. decembru 1941 ter 3. januarja in 7. februarja 1942.

Razmere na Dolenjskem v dobi NOB obdeluje obširno Dolenjski zbornik, v njem pa zlasti razprava **Leto 1941 na Dolenjskem** (Dolenjski zbornik, Novo mesto 1961, izd. Dolenjska založba, str. 9—60), ki je sad kolektivnega dela, pri katerem je sodelovalo 11 avtorjev. Razprava prikazuje najprej delovanje Komunistične partije pred vojno, nato pa organizacijski razvoj KP in OF po okrožjih in vojaške enote, ki so nastale in delovale v letu 1941. V Dolenjskem zborniku je Ivo Pirkovič s prispevkom **Predstraže ilegalnega Novega mesta** (Dol. zbornik 1961, str. 61—86) orisal delovanje KP v Novem mestu pred vojno, nato pa je

težišče njegovega pripovedovanja osvoboditev zaprtih članov KP Vinka Kristana, Vilme Pirkovičeve [Beblerjeve] in še nekaterih drugih, posebej pa še usoda Vinka Kristana po umiku v Ljubljano in njegova smrt aprila 1942.

Z ekonomsko bazo narodnoosvobodilnega gibanja in partizanske vojske se bavi Metod Mikuž v razpravi **Partizansko gospodarstvo v »Ljubljanski pokrajini«** (Komunist 19. I. 1962, št. 3—6. II. 1962, št. 5).

Sava Konvalinka v razpravi **Kočevski Rog** (Beograd 1961, izd. Rad, strani 67) poljudno prikazuje srbohrvatskim bralcem pomen roškega gorskega kompleksa za NOV v letih 1941—1945.

Z vojaškimi operacijami na Dolenjskem in sodelovanjem slovenskih in hrvatskih enot se v treh razpravah bavi podpolkovnik Miroslav Stepančič. V razpravi **Ofanzivna dejstva 7 korpusa u Dolenjskoj maja 1944. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1960, št. 3, str. 30—44) prikazuje partizansko ofenzivo na komunikacije, v razpravi **Dejstva prve četiri slovenačke brigade u drugoj polovini marta 1943. godine** (Vojnoistorijski glasnik 1961, št. 1—2, str. 104—126) prikazuje operacije v Suhi Krajini in na območju Velike gore in Ribniške doline ter v Jelenovem žlebu, v razpravi **Dejstva slovenačkih i hrvatskih partizanskih snaga u graničnim krajevima Slovenije i Hrvatske u drugoj polovini »roške ofenzive« 1942 godine** (Vojnoistorijski glasnik 1962, št. 6, str. 37—69) pa prikazuje boje partizanskih enot z Italijani na področju, ki leži ob obeh straneh hrvatsko slovenske meje na Gorjancih, v Žumberku, Beli Krajini in Gorskem Kotaru.

Razvoj kontrarevolucionarnih sil v Sloveniji in njihovo pripravljanje na kapitulacijo Italije, operacije in rezultate bojov z njimi pri Grčaricah in na Turjaku je ob uporabi kontrarevolucionarnega gradiva osvetlil Stanko Petelin v razpravi **Poraz slovenačkog dela Mihailovičeve »jugoslovenske vojske u otadžbini« u Grčaricama i na Turjaku** (Vojno istorijski glasnik, 1961, št. 6, str. 3—25).

Za dvajsetletnico vstaje jugoslovanskih narodov je Janez Vitkovič v knjigi **Bela Krajina skozi viharje k svobodi** (Ljubljana 1961, izd. Borec, strani 188) opisal razvoj Bele Krajine v dobi NOB s krajšim uvodom o razvoju v predvojnem času. V orisu vojne dobe je prikazal partizanske enote v Beli Krajini, njihov boj z okupatorji, nastop kontrarevolucionarnih sil in važnejša dejstva iz razvoja ljudske oblasti. Knjiga je napisana na temelju tiskane literature in ustnih virov. Zaradi nje je nastala polemika med Ivom Pirkovičem, ki je Vitkovičevi knjigi očital velike napake v članku **Zmeda v zgodovini Bele Krajine** (Borec 1962, št. 5, str. 224—226) in Jožetom Ravbarjem-Joštom, ki je Pirkovičevo kritiko zavračal v prispevku **K članku Iva Pirkoviča »Zmeda v zgodovini Bele Krajine«** (Borec 1962, št. 6—7, str. 300), nakar je Pirkovič ponovno pojasnil svojo kritiko v prispevku **O vrednosti zgodovinskega pisanja** (Borec 1962, št. 12, str. 509—510).

Na tržaški proces v decembru 1941 se nanaša razprava Iva Juvančiča **Drugi trščanski proces i njegova politička pozadina godine 1940—1941** (Jadranski zbornik IV/1959—60, str. 293—299). V njej prikazuje pisec, kako so italijanski zunanje-politični oziri vplivali na priprave procesa in kako so grupirali aretirance v tri skupine v skladu z zunanjim političnim položajem v zadnji fazi leta 1941.

Medsebojno povezavo slovenskih in hrvatskih istrskih operacij in formacij prikazuje knjiga Ivan Brozina-Slovan: **Put prve istarske brigade »Vladimir Gortan«** (I. knjiga, Pula 1959, izd. Kotarski odbor Saveza boraca, strani 252).

Slovenskih problemov v Primorju se dotikajo tudi nekateri italijanski avtorji. Elio Apih v razpravi **Dal regime alla resistenza Venezia Giulia 1922 do 1943** (Udine 1960, izd. Del Bianco, strani 166) obdeluje najprej predvojni čas,

v obdelavi vojnih let se pa dotika slovenskega odpora v letih 1941—1943. Kritiko Apihove knjige je napisal Ivo Juvančič v Prispevkih 1962 (str. 299—304) pod naslovom **Slovensko Primorje med NOB v italijanski publikaciji**. O nemški okupaciji Julijske Benečije govori knjiga Galliano Fogar: **Sotto l'occupazione nazista nelle provincie orientali** (Udine 1961, izd. Del Bianco, strani 228). Narajajočo problematiko Trsta proti koncu vojne prikazuje Teodoro Sala: **Aspetti della lotta politica nella Venezia Giulia 1944—1945** (Il movimento di liberazione in Italia, št. 64, julij-september 1961, str. 33—49). Svoja razmišljanja razpleta avtor na temelju analize nemške brošure Bandenkampf, ki je izšla v Trstu pred koncem vojne, nato pisma Gina Marovića o bodočnosti Trsta v okviru Jugoslavije, in še nekaterih drugih virov. Pisec dokazuje, da so tržaški komunisti sprejeli jugoslovansko tezo o aneksiji Trsta in Julijske Benečije. — O problemu demarkacijske črte, ki naj bi na Primorskem ločila zavezniško upravo od jugoslovanske, je pisal Ennio Maserati: **I contrasti diplomatici per la V. G. tra gli alleati e Tito** (Trieste 1961, št. 42, str. 10—15).

Charles F. Delzell: **Mussolini's Enemies. The Italian Anti-Fascist** (New York 1961) primerja med seboj italijanski in nemški fašizem. Poleg tega se dotika tudi obmejne problematike Slovenskega Primorja, Trsta in Istre, obravnava vprašanje samoodločbe slovanskega prebivalstva, kako se je pojavljalo pred glavno centralo italijanske resistence v Milanu, in njene stike s slovenskim osvobodilnim gibanjem.

O povezavi NOB z našim morjem razpravlja **Slovenski pomorski zbornik**, ki ga je izdal Klub pomorščakov v Kopru 1962. Franc Dermota je v prispevku **Naša obala med narodnoosvobodilno vojno in neposredno po osvoboditvi** (Slovenski pomorski zbornik, Koper 1962, str. 72—78) razgrnil podobo vojnopomorskega položaja na slovenski obali med NOB, njene osvoboditve in položaja po osvoboditvi. Andrej Pagon pa je orisal **Ustanovitev, razvoj in borbe mornariškega odreda Koper** (Slov. Pom. zbornik, Koper 1962, str. 79—85).

Slovenske obale v NOB se dotika tudi knjiga **Morje gneva in svobode — Zbornik partizanske borbe na Jadranskem morju** (Ljubljana 1961, izd. Borec, strani 232) v dveh prispevkih: Slavka Kavška **Slovenski narod v borbi za svoje morje** (str. 63—69) in Dušana Vesića **PC-8 je prvi vplul v Trst** (str. 229—231).

Začetke partizanskega upora na Gorenjskem je obdelal Tomo Brejc v razpravi **Početak i razvitak narodnog ustanka u Gorenjskoj 1941. godine** (Vojno-istorijski glasnik 1961, št. 4, str. 154—169). Razprava je napisana po kombinaciji dokumentarnega gradiva in lastnih spominov.

Na enakem temelju je Ivan Jan napisal za dvajsetletnico vstaje jugoslovanskih narodov knjigo **Dražgoše** (Ljubljana 1961, izd. Borec, strani 157 s slikami med besedilom + 3 zemljevidi). V knjigi je prikazana dejavnost Cankarjevega bataljona od oktobra 1941 dalje, težišče pa je na prikazu bojev z Nemci v Dražgošah. Teh bojov Cankarjevega bataljona in Dražgoš se je Jan v letu 1961 lotil večkrat. V Rodni grudi 1961 (str. 34—35) je napisal manjši prispevek z naslovom **Dražgoše**. V Pionirskem listu je prav tako pod naslovom **Dražgoše, svetilnik v podjarmljeni Evropi** (22. II. 1961, št. 21 — 10. VI. 1961, št. 35—36) obdelal omenjene probleme pod naslovom **Cankarjevci v Glasu** (Kranj 21. VIII. 1961, št. 94 — 28. XII. 1961, št. 147) in v Invalidskem vestniku (24. XI. 1961, št. 24) pod naslovom **Pregnani preseljevalci**.

Delo partizanskih tehnik na Gorenjskem je prikazal Emil Cesar v dveh razpravah: **Razvoj in delo ilegalnih in partizanskih tehnik na Kamniškem** v Kamniškem zborniku VIII/1962 (str. 57—120) je obdelal nastanek, razvoj, delovne rezultate, selitve in sploh usodo partizanskih tehnik in tiskarn na območju nekdanjega kamniškega okraja in bližnjih krajev na jugu in zahodu.

V razpravi **Partizanske tehnike na Gorenjskem v letu 1943** (Loški razgledi IX/1962, str. 11—52) je pa obdelal tehnike na zahodnem Gorenjskem.

Narodnoosvobodilnega gibanja med koroškimi Slovenci se dotika Herman Mitteräcker v svojem delu **Kampf und Opfer für Österreich** (Ein Beitrag zur Geschichte des Österreichischen Widerstandes 1938 bis 1945, Wien 1963, strani 216). Poleg slovenskega partizanstva na Koroškem in nemškega terorja nad koroškimi Slovenci omenja avtor tudi avstrijske bataljone v okviru slovenske narodnoosvobodilne vojske.

V črni luči govori o moči slovenskega partizanstva na Koroškem Wolfram Mallebrein v knjigi **Einer für alle** (Tübingen 1960). Pisec se pravzaprav teritorialno omejuje samo na Miklavčevo v Podjuni. Oceno o njegovi knjigi je napisal Tone Zorn pod naslovom **Nemška knjiga o narodnoosvobodilni borbi na Koroškem** (Prispevki 1962, str. 305—306).

Na obmejno območje Koroške in Štajerske segata dve deli. Bogdana Žolnirja: **Partizanski tisk ob Meži, Dravi, Mislinji** (Slovenj Gradec 1962, izd. Muzej ljudske revolucije, strani 210) obdeluje delno splošni razvoj NOB na označenem območju, pretežno pa življenje in delo partizanskih tehnik. Milan Basta je v knjigi **Veliki zahvat** (Beograd 1962, izd. Rad, strani 81) v poljudni obliki prikazal zadnje operacije in boje jugoslovanskih enot z Nemci in pobežlimi pomagači okupatorjev v krajih okoli Dravograda v maju 1945.

O Ptujju in bližnji okolici sta France Filipič in Vida Rojic napisala mnogo podrobnosti, ki doslej niso bile znane. France Filipič je v razpravi **Iz zgodovine prvih ptujskih partizanov** (Ptujski zbornik II/1962, str. 86—123) prikazal sodelovanje in usodo Ptujčanov predvsem med pohorskim partizani v letu 1941, delno pa tudi med partizani drugod po Sloveniji. Vida Rojic pa je v razpravi **O nekaterih spopadih med partizani in okupatorjem v ptujskem okolišu** (Ptujski zbornik II/1962, str. 133—152) osvetila pomen kurirjev v narodnoosvobodilnem gibanju v ptujski okolici in nekaj njihovih dotlej malo znanih spopadov z Nemci.

Prvo celjsko četo je Stane Terčak prikazal v dveh delih, v razpravi **K zgodovini I. celjske čete** (Celjski zbornik 1961, str. 7—25) je orisal njeno delovanje v juliju in avgustu 1941, v brošuri **Resevna 1941—1961** (Celje-Sentjur 1961, izd. Odbor za proslavo 20-letnice vstaje občine Celje in Sentjur, strani 40) je pa podal kratek historiat čete, zraven pa še pregled važnejših dogodkov v Celju in okolici v dobi vojne. Stane Terčak je v razpravi **Iz tajnih okupatorjevih arhivov** (Celjski zbornik 1961, str. 103—134) pokazal nemška stališča do slovenskih prebivalcev v različnih dobah vojne. Nemški režim na celjskih šolah med vojno je na temelju šolskih kronik in drugih zapisov orisal Fran Roš v razpravi **Celjsko šolstvo med okupacijo** (Celjski zbornik 1961, str. 135—146).

Pod naslovom **Spomini žive dalje kot ljudje** (Celjski zbornik 1961, str. 26 do 79) je Vlado Habjan ne samo na temelju svojih spominov, temveč tudi na temelju zapisov in podatkov drugih prikazal osvobodilno gibanje predvsem v vaseh ob Boljski od Vranskega do Prebolda, to je v taborskih vaseh v letu 1941.

Zgodovino revirske čete v letu 1941 je orisal Lojze Požun v razpravi **Revirska četa leta 1941** (Prispevki II/1961, št. 1—2, str. 99—191). Pisec pa ne prikazuje samo čete kot vojaške enote, temveč vzporedno riše še nemško okupacijo, njeno upravo, politično organizacijo, vojaško silo in nastope proti Slovencem.

Delovanje kozjanskega bataljona in njegovih čet je obdelal Stanko Škaler v razpravi **Kozjanski bataljon od septembra 1942 do poletja 1943** (Dolenjski zbornik, Novo mesto 1961, izd. Dolenjska založba, str. 89—122). Vzporedno govori pisec tudi o političnem delu na Kozjanskem.

Kritika orisanega obdobja se je lotila tudi knjige Franta Komela: **Narodnoosvobodilna borba v Sloveniji 1941—1945** (strani 168 s slikami + 17 geografskih skic, izd. Obzorja v Mariboru 1960). Branimir Žganjer je dal splošni prikaz knjige v Historijskem pregledu 1961 (št. 2, str. 141—142). Obširno in ostro kritiko pa je napisal Tone Ferenc pod naslovom **Knjiga, ki ni izpolnila naših pričakovanj** (Prispevki III/1962, št. 1, str. 277—297).

Memoarsko delo **Frata** (Ljubljana 1962, izd. Borec v Dokazih, št. 7, strani 59), ki jo je napisala Tina Zupančič, je izvalo kritiko Iva Pirkoviča, ki je potem v Borcu 1952 (št. 8—9, str. 362—363) bistveno dopolnil in popravil nekatere trditve Tine Zupančičeve.

France Škerl

